

Gyűjtemény és szolgáltatások a Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtárában

NAGY Zsuzsanna

A gyűjtemény forrásai

A magyar gazdálkodási-közgazdasági képzés történetének fontos eseménye a Királyi Magyar Tudományegyetemi Közgazdaságtudományi Kar létrehozása 1920-ban. A következő jelentős mérföldkő 1948-ban az önálló Magyar Közgazdaságtudományi Egyetem^{*} megalapítása volt. Az alapítással együtt könyvtár létrehozásáról is döntés született. A megalakuló egyetem központi könyvtárának gyűjteményét szerencsés módon nem a semmiből kellett felépíteni, több értékes forrást is „örökölt”. Az új gyűjtemény alapját képezte az egyetem jogelődjé-

nek tekinthető József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdasági kari könyvtárának mintegy 10 000 kötete. Ehhez járult *Navratil Ákos* nyugalmazott egyetemi tanár, jeles közgazdász 3000 kötetes magánkönyvtára, amit a Kultuszminisztérium vett meg az egyetem számára. A régi egyetemi tanszéki könyvtárak állományának azon részei, amelyekre az új tanszékek nem tartottak igényt, ugyancsak az új egyetem könyvtáráé lettek. Összességében a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemről kb. 25 000 kötet származik. Az új intézmény kapta meg *Heller Farkas* pro-

^{*} Az egyetem neve 1953-ban Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemre változott, 1990-ben Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem lett, 2000-től Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, majd 2004. szeptember 1-jén a Budapesti Corvinus Egyetem nevet vette fel.

fesszor magánkönyvtárának és a Heller-féle szeminárium könyvtárának kb. 20 000 kötetét.

A könyvtár számára még nagyobb jelentőségű volt azonban az a tény, hogy birtokába került az ugyancsak 1948-ban megszüntetett Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara kb. 70 000 kötetes, rendkívül értékes állománya. Az 1850-ben megalapított Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara a kezdetektől gyűjtött könyveket és folyóiratokat, főként azonban a kamara tisztviselőinek munkáját elősegítő adattárak, címtárak, jogszabályok és néhány szakkönyv került a gyűjteménybe. A változás a századfordulón következett be, amikor egy új épület felépítésével egyetemben döntés születik a könyvtár nyilvánossá tételéről, és ezzel az ország első nyilvános közgazdasági szakkönyvtárának létrehozásáról. Könyvtárosnak az akkor 23 éves Szabó Ervint nevezik ki, aki nagy lendülettel lát neki az intézmény átszervezésének, a folyamatok megreformálásának, egy nemzetközi mércével is korszerű könyvtár kialakításának. Szabó Ervin 1904-es távozása az intézmény működését és fejlődését nem akasztotta meg, a két világháború éveinek kényszerű megtorpanását leszámítva a könyvtár folyamatosan gyarapodott. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara felszámolásakor, 1948-ban a gyűjtemény meghaladta a 70 000 kötetet.

Az újonnan létrehozott Magyar Közgazdaságtudományi Egyetem könyvtára tehát mintegy 115 000 kötetes öröklött állománnyal kezdte meg működését. Az alapvető feladat az öröklött állományrészek olyan egységes gyűjteménnyé szervezése volt, amely magas szinten képes kielégíteni az oktatás és kutatás szakirodalmi és információs igényeit. A tudatos állománygazdálkodási munka eredményeként már az induláskor – és azóta is folyamatosan – az ország leggazdagabb közgazdasági gyűjteményével rendelkezik, amit hatékonyan egészít ki a társadalomtudományok és az egyetemen oktatott egyéb tudományterületek sok esetben interdiszciplináris szakirodalma.

A gyűjtemény néhány jellegzetessége

A mai nevén Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtára gyűjteményének egyik legfőbb jellegzetessége, hogy egyedülállóan jól reprezentálja a magyar közgazdasági gondolkodás alakulását, fejlődését. A kezdetektől – többnyire hiánytalanul – megtalálhatók azok a folyóiratok, amelyek teret adtak az új elméletek megjelenésének, a nemzetgazdaságot érintő kérdésekről folytatott színvonalas vitáknak, aktuális gazdasági, statisztikai közléseknek. Ezek közül első helyen érdemel említést az 1877-ben alapított *Nemzetgazdasági Szemle*, amely azóta is – ma *Közgazdasági Szemle* címmel – a hazai közgazdaságtan vezető szakfolyóirata. A magyar gazdaságtörténetre, különösen a 16–18. századra vonatkozó értékes anyagot közölt az 1894. és 1903. között megjelent *Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle*. A nemzetgazdaság egyes ágazatainak kérdéséről külön szakfolyóiratok tájékoztatták az olvasókat: az 1895-ben indult *Magyar Gazdák Szemléje*, 1880-tól a *Magyar Ipar*, az 1912. és 1918. között kiadott Adó- és Illetékügyi Szemle, az 1906-ban létrehozott Városi Szemle, stb. Az általános társadalomtudományi folyóiratok közül jelentős az 1908-ban alapított *Magyar Társadalomtudományi Szemle*.

A könyvtár állománya természetesen nem korlátozódik a magyar szakirodalom termésére. A legjelentősebb külföldi szakfolyóiratok jó néhányának gyűjtésével büszkélkedhet az intézmény. A francia szakirodalom – ahol először nyertek komoly jelentőséget a közgazdasági szakfolyóiratok – területéről a *Revue d'économie politique* című folyóirat 1899-től jár. A magyar közgazdasági gondolkodást a franciánál szorosabb szálak fűzték a német gazdaságelmülethez. Ez tükröződik a könyvtár állományában is, jóval több német nyelvű (német, osztrák, svájci) folyóiratot találunk a 19. század végétől, 20. század elejétől kezdődően. 1884-től a gyűjtemény része a

Hildebrand által alapított *Jahrbücher für National-ökonomie und Statistik*, ugyancsak 1884-től a *Finanzarchiv*, 1913-tól a világgazdaság jelenségeit bemutató *Weltwirtschaftliches Archiv*. A közgazdasági tárgyú folyóiratok között a német szakirodalomban jelent meg először az üzemgazdasági szemlélet, ennek színvonalas példája a könyvtár által 1906-tól megrendelt *Schmalenbachs Zeitschrift für Betriebswirtschaftliche Forschung*.

A francia és a német folyóiratokhoz képest némiképp később, 1891-ben indult a vezető angol szakfolyóirat, a *The Economic Journal*, amelyet a könyvtár 1892-től kezdve gyűjt. Az 1843-ban alapított és azóta is a világ egyik legtekintélyesebb gazdasági hetilapjaként számon tartott *The Economist* 1896 óta áll az olvasók rendelkezésére, az ugyancsak jelentős *The Economic Review* 1891-től. Az amerikai szakirodalmat a *The Journal of Political Economy* képviseli 1901-től kezdve, valamint az ugyancsak tekintélyes *The American Economic Review* 1925-től. Bár a legfrissebb tudományos eredmények közlésére a folyóiratok szolgálnak, egy könyvtár számára elengedhetetlenek a monografikus művek, a szintén a tudományos gondolkodást reprezentáló gyűjteményes sorozatok, illetve a szakmai és általános tájékozódást szolgáló adattárak és egyéb segédkönyvek. A monografikus munkák sorában is kiemelkedő értéket képviselnek a gyűjteményben a magyar közgazdasági és társadalomtudományi gondolkodók művei. Olyan muzeális művekkel büszkélkedhet a könyvtár, mint *Bél Mátyás* 1767-1799-ben kiadott műve, a *Compendium Hungariae geographicum*, vagy *Berzeviczy Gergely*től az 1797-ben megjelent *De commercie et industria Hungariae*. Ugyancsak megtalálhatók az állományban báró *Skerlecz Miklós*, *Karvasy Ágoston*, *Balásházy János* munkái, *Széchenyi* 1830-ban megjelent *Hitel* című korszakos műve és az ennek ellenében írt *Dessseffy* mű, „A „Hitel” című munka taglalata”. Érdekességnek számít gróf *Bethlen Domokos* A' nemzeti jól-létről című 1831-ben Bécsben ki-

adott műve, a *Széchenyi* munkássága által ösztönzött reformirodalom főúri vonulatának egyik szép példája. A 19. század második felében fokozatosan kialakuló, már szűkebb értelemben vett közgazdasági szakirodalom jól nyomon követhető a könyvtár gyűjteményében. A jelentősebb szerzők művei és az általuk szerkesztett gyűjteményes kötetek, sorozatok jelentős része áll az olvasók rendelkezésére. Csak néhány név a legismertebbek közül: *Kautz Gyula*, *Földes Béla*, *Keleti Károly*, *Fényes Elek*, *Mandelló Gyula*, *Matlekovits Sándor*, *Navratil Ákos*, *Heller Farkas*.

A könyvtár elődjének állománygazdái dicséeri, hogy a külföldi szakirodalom élenjáró művei sem hiányoznak az állományból. Ha nem is mindig első kiadásban, de a megjelenést rövid idővel követően szerezték be az olyan – azóta már klasszikusnak számító – szerzők munkáit, mint *John Stuart Mill*, *Adam Smith*, *Léon Walras*, *Sismondí*, *Joseph Schumpeter*, *Friedrich Hayek*, ... a sort még folytathatnánk.

Az állomány természetesen az örökölt értékeken túl folyamatosan bővült, alkalmazkodva a mindenkori oktatás-kutatás igényeihez, és tükrözve az adott időszak hazai közgazdasági és ideológiai irányzatait. Így természetes módon az 50-es, 60-as években a gyűjtőkör kiemelt területe volt a marxizmus-leninizmus magyar és szovjet irodalma, de ekkor is nyílt lehetőség – ha korlátozottan is – a nyugati szakfolyóiratok beszerzésére. A hetvenes-nyolcvanas évektől sokrétűbbé vált a magyar szakirodalom és ismét lehetővé vált a nemzetközi irányzatok követése a beszerzésekben is. Az egyetemen oktatott tárgyak, főleg a közgazdaságtanon kívüli társadalomtudományok bővülésével szélesedett a gyűjtőkör, kiterjedt a szociológia, politikatudomány, pszichológia területére. Jelentős változás következett be a 90-es évek elején, amikor a politikai és gazdasági rendszer megváltozása nyomán a piacgazdaság ismereteit közvetítő üzleti tudományok hangsúlyosabb szerepet kaptak az oktatásban. Az

első néhány évben főleg a külföldi szakirodalom elégitette ki az igényeket, majd hamarosan megjelentek az üzleti tudományok magyar nyelvű szak- és tankönyvei, folyóiratai. Újabb kihívást jelentett az egyetemi integráció, 2000-ben az Államigazgatási Főiskolával, 2003-ban pedig a korábbi Kertészeti Egyetem három karával egyesült a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem. Az integrációnak a gyűjtemény alakulására gyakorolt hatását az elkövetkező évek fogják megmutatni.

A könyvtár 1957-től a szakmában röviden könyvtári törvényként emlegetett jogszabály 1997-es hatályba lépéséig*, országos feladatkörű szakkönyvtárként is működött. E minőségében nemcsak kiszolgált az egyetemen kívül folyó közgazdasági kutatást és felsőoktatást, de szakmai-szakértői munkájával komoly hatást gyakorolt a más intézményekben létrejövő könyvtárak gyűjteményeire és szolgáltatásaira is.

A 90-es évek végén új fogalom jelent meg a könyvtárak életében: a hibrid könyvtár. A fogalom, némi leegyszerűsítéssel, a nyomtatott és az elektronikus formában szolgáltatott dokumentumok egységes gyűjteményként való kezelését jelenti. Ez természetesen együtt jár a szolgáltatások megváltozásával, átalakításával is. A hagyományos gyűjtemény mellett megnő az elektronikus források jelentősége. A saját kiadványok (bibliográfiák, referáló folyóiratok, stb.) helyett a professzionális termékek vásárlása, még inkább előfizetése válik általánossá. Önálló – központi forrásokból is támogatott – digitalizálási kezdeményezések is segítik a magyar nyelvű elektronikus források bővülését. A könyvtár egyebek mellett a Nemzetgazdasági Szemle első tíz évfolyamának, valamint néhány kiemelkedő 18–19. századi szerző (pl. Bél Mátyás, Berzeviczy Gergely, Balásházy János) könyvének digitalizálását végezte el.

A könyvtár funkciói és szolgáltatásai

A könyvtár működésének alapvető célját küldetésnyilatkozatában fogalmazta meg: *„A Központi Könyvtár szakmai tevékenységének célja – együttműködve a hazai és nemzetközi intézményekkel – a Budapesti Corvinus Egyetemen folyó képzés és kutatás szakirodalmi és információs igényeinek színvonalas kielégítése és felhasználóinak minőségi kiszolgálása. Ennek érdekében törekszik az Egyetemen oktatott és kutatott tudományok hazai és nemzetközi irodalmát egyedülálló gyűjteménnyé rendezni, feltárni és rendelkezésre bocsátani a felsőoktatás, a tudományos kutatás, a gazdasági szakemberek és az érdeklődők számára.”*

Ez a meghatározás már részben magában foglalja az intézmény rendeltetését és feladatait. A rendeltetés három fő pontban foglalható össze: nyilvános egyetemi tudományos könyvtár, egyetemi hálózati központi könyvtár, valamint szakirodalmi információs központ.

A küldetésnyilatkozatban megfogalmazottak mellett a könyvtár fontos feladatának tekinti a hatékony tanulási, oktatási és kutatási feladatok ellátásához szükséges képességek és magas szintű információs írástudás kialakítását, az önálló, egész életen át tartó tanuláshoz szükséges fizikai és virtuális környezet megteremtését. Céljának tekinti olyan egyetemi tudástár működtetését, amely támogatja a különböző képzési formák, módszerek és kutatási projektek ellátását hagyományos és elektronikus tartalmakkal, beleértve az új tanulási formákhoz szükséges tartalommenedzselési feladatokat is.

A szolgáltatások kialakításánál alapvető szempont a kínálat célcsoportok szerinti strukturálása. A jelenlegi szolgáltatások ebből a szempontból a következőképpen csoportosíthatók:

* 1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

- ☞ Az egyetem *kari és tanszéki könyvtárai* számára az állományépítés összehangolása, a pályázatok koordinálása, elektronikus tartalomszolgáltatás, könyvtárközi dokumentum-ellátás, módszertani támogatás;
- ☞ Az *oktatók-kutatók* a szolgáltatások széles skáláját vehetik igénybe: szakirodalmi szolgáltatások, a publikációk nyilvántartása, publikációs és hivatkozási listák összeállítása, publikációk teljes szövegű közzététele a honlapon, dokumentumszolgáltatás, módszertani segítség, információs tréningek;
- ☞ A *hallgatók* a könyvtári alapszolgáltatásokon (helyben olvasás, kölcsönzés, szakértőoktatás) túl részben az egyetemi számítógépes hálózaton, részben távolról is hozzáférhetnek a könyvtár által biztosított, előfizetett e-forrásokhoz. Általános felhasználóképzésben részesülnek és igénybe vehetnek speciális információkeresési és felhasználási tréningeket;
- ☞ *Felsőoktatási intézmények, könyvtárak, kutatóintézetek* meghatározott feltételek mellett használhatják a könyvtár információs forrásait, dokumentumszolgáltatását. A szakmai kapcsolatok keretében részben konkrét szolgáltatásokat nyújt a könyvtár (pl. konzorciumok szervezése, tréningek, stb.), részben a tapasztalatait és információmenedzselési tudását, alkalmazott megoldásait adja át a partnereknek. Szakértői tevékenységként könyvtárak létrehozásában, megszüntetésében, menedzselési problémák megoldásában vesz részt.
- ☞ A *nagyközönség* felé a könyvtári alapszolgáltatások mellett személyre szabott információs csomagot kínál a könyvtár térítés ellenében.

Egyetemi könyvtár lévén a szolgáltatások között továbbra is jelentős a *helyben olvasás*-tanulás. A *kölcsönzés* terén új kategória került bevezetésre, a tankönyvek, tananyagok korlátozottan kölcsönözhető jelzést kapnak, ami rövidebb kölcsönzési időt je-

lent, illetve vizsgaidőszakban ezek a művek nem hosszabbíthatók. Így jóval több hallgató jut hozzá a tanuláshoz, vizsgához szükséges irodalomhoz. A *dokumentumszolgáltatás* iránt komoly kereslet van, a felhasználók választhatnak a papír vagy elektronikus forma között. A kölcsönzést és a dokumentumszolgáltatást kiegészíti a könyvtárközi kölcsönzés, amit az Országos Dokumentumellátó Rendszer tagjaként két irányban is végez a könyvtár. Teljes nyitvatartási időben működik a technikai és szakmai *referenzszolgálat*, az olvasók telefonon és e-mailben is feltehetik kérdéseiket. A könyvtár munkatársai részt vesznek az Országos Széchényi Könyvtár által működtetett Libinfo elnevezésű internetes tájékoztató szolgáltatásban is. A felhasználóképzés egyre fontosabb része a szolgáltatásoknak. Részben a könyvtár által biztosított egyre sokrétűbb információs források lehető legjobb kihasználását, részben az oktatáshoz, kutatáshoz és önálló tanuláshoz elengedhetetlen információs írástudást hivatott segíteni. Kidolgozott rendszer alapján meghatározott célcsoportoknak, különféle típusú képzéseket, tréningeket kínál a könyvtár. Az egyetem oktatóival kialakított szakmai kapcsolatok egyre gazdagabbá válnak, a szakirodalmi ellátáson túl a könyvtár munkatársai segítséget nyújtanak a tudományos minősítésekhez, különféle pályázatokhoz szükséges információk összegyűjtésében, a szemináriumi órák keretében információs és kommunikációs ismeretek átadásában, az elektronikus publikációk közzétételeiben. Az oktatók – a honlapon működtetett interaktív felületen is – javaslatot tesznek a könyvtári beszerzésekre, véleményt mondanak a könyvtár forrásairól és szolgáltatásairól.

A szolgáltatásokon belül folyamatosan nő a jelentősége a honlapról elérhető elektronikus szolgáltatásoknak (<http://www.lib.uni-corvinus.hu>)

A honlap *Hírek, ajánlatok* rovatában a könyvtárral kapcsolatos aktuális tudnivalókon túl könyvajánlót, gyarapodásjegyzéket, a legfrissebb oktatói publikációk listáját, az új elektronikus források és tesztelhető adatbázisok bemutatását kínáljuk az ol-

vasóknak. Itt iratkozhatnak fel a honlap látogatói a könyvtár ingyenes hírlevelére.

A **Katalógusok** rovatban az elektronikus katalógus mellett más könyvtárak katalógusai és a szakirodalom keresésére alkalmas egyéb eszközök (pl. Könyvkereső, Google Scholar, stb.) találhatóak. Az elektronikus katalógus a tájékozódáson kívül a beiratkozott olvasók számára azonosított belépés esetén távolról is lehetővé teszi a kölcsönzési helyzet megtekintését, hosszabbítást vagy előjegyzést.

A honlap legfontosabb része az **Elektronikus információforrások** rovat. Itt érhetők el a könyvtár által biztosított *adatbázisok*, amelyek között vannak több ezer szakfolyóirat cikkeit teljes szöveggel tartalmazó szakadatbázisok, vannak statisztikai és tényadatokat, céginformációkat tartalmazó üzleti adatbázisok, jogszabálygyűjtemények, a menedzsment témakörében vállalati eseteket, trendeket bemutató szolgáltatások. Egyes adatbázisoknál az adatok tetszés szerint táblába rendezhetők, grafikonok és ábrák készíthetők belőlük illetve többféle alkalmazásban elmenthetők és tovább feldolgozhatók. Az *elektronikus folyóiratok* az adatbázisokhoz hasonlóan részben az egyetemi hálózatról, részben – az egyetemi közösség számára – távolról is használhatók. A *Digitális Archívum* a könyvtár által digitalizált folyóirat- és könyvgyűjteményt, az *Egyetemi dokumentumok* az egyetemen megvédett PhD-értekezéseket, az oktatók és a tanszékek elektronikus publikációit, tananyagait szolgáltatja. Az itt olvasható művek természetesen a könyvtár katalógusában is megtalálhatók. A **KLICK** elnevezésű menüpont tematikus csoportokban kínálja a felhasználók számára legfontosabbnak ítélt honlapok, szolgáltatások gyűjteményét. Rengeteg információhoz juthat az olvasó ezeken az ellenőrzött honlapokon keresztül, külön említést érdemel a Kutatási hálózatok gyűjteménye, amely néhány magyar és számos nagy presztízsű külföldi kutatóintézet teljes szöveggel közölt publikációit, műhelytanulmányait tartalmazza.

A szolgáltatások tartalma, formája, az alkalmazott technikai megoldások folyamatosan változnak, részben az olvasói igények, részben a fenntartók által meghatározott stratégia és keretrendszer függvényében. Az elkövetkező időszakban a könyvtáraknak arra kell megtalálniuk a megoldást, hogyan lehet az egyre szűkülő pénzügyi lehetőségek közepette az olvasók legmagasabb szintű, a legkorszerűbb technikát felhasználó kiszolgálása mellett a jelen és a jövő számára megőrizni és szolgáltatni a nemzeti és európai tudományos és kulturális örökség részét képező értékes gyűjteményt.

Irodalom

WALLESHAUSEN Gyula: A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem központi könyvtára. Múlt, jelen és jövő. In: Egyetemi Szemle, 1984. 4. sz. p. 39–53.

WALLESHAUSEN Gyula – HUSZÁR Ernőné. – HEGEDŰS Péter: A MKKE Központi Könyvtára: Jelen és jövő. In: Egyetemi Szemle, 1985. 1. sz. p. 133–155.

SZIVI Józsefné: A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának története oktatást-kutatást támogató szolgáltatásainak szemszögéből. In: 50 éves a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Bp. 1998. p. 1532-1547.

NÉMETH Enikő: A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának története a kezdetektől 1996-ig. Szakdolgozat. Bp. 1998.

Magyar közgazdasági gondolkodás : A közgazdasági irodalom kezdeteitől a II. világháborúig Bp. Aula. 2002.

BEKKER Zsuzsa: „Egy igen éles elméjű kis munka” : A' nemzeti jól-létről, 1831-ből. In: Ünnepi dolgozatok dr. Szigeti Endre professzor 70. születésnapjára. Bp. 2004. p. 12-33.

BEKKER Zsuzsa: Széchenyi és Kautz: A „helyes középút” tradíciója. In: Society and economy in Central and Eastern Europe 1999. 2. p. 38-62.

Közgazdasági Enciklopédia. Bp. Atheneum. 1929. 4 kötet

A Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtára belső hivatali dokumentumai